

U n d e r i s e n .

Nå er vi under isen.

Nå er vi underlagt
den grå og skitne isen
av fremmed overmakt.

Tungt hviler den på landet.

Men hør i fjellet varmet,
det sender bud med bøkkene
som hvisker ned ad brekkene.

Snart skinner våren leende
i breene.

Det lever under isen, det samler sig i hæp
en ström av varm, en ström av liv, en ström av sand
til dåp.

Nå er vi under isen
av ufrihet og tvang.

Nå er vi under isen,
og vinteren blir lang.

Men hør, det suser, strömmar
av ville vårnattsdrömmar,
så levende og skjelvende,
og sneen glir av grenene
bak stenene.

Det suser under isen av evig tro og tross,
en dag skal alle bekkar små gå sammen og bli foss.

Nå er vi under isen,
og den er grå og våt.

Det strömmar under isen
så mangen stilla gråt.

Men lytt, i steile bratter,

hva er det? Er det latter?

Det bruser i de bønde
og vinterbleke liene.

Det knegger tungt og trossende
i fossene.

Det tordner under isen. En dag er det forbi.

En dag skal vi se havet, se solen, være fri!

Nå er vi under isen.

Men håp og tro og stol
på sangene i brisen
som synger nu om sol.

Vårt land er av de steile
så det skal aldri feile
den våren kommer veltende
som leireklumpen eltende,
står seirende, tross tapene
den skapende!

Den lever under isen, der tusen hjerter slår,
det innestengte Norges udrepelige vår.

OM OVERGANGEN TIL NORMALE FORHOLD OG FREMTIDIG POLITIKK I NORGE.

Mange grubler over dette: Hvordan kommer overgangen til normalt forhold til å arte sig? Det kan være nyttig å forsøke å gjennomtenke dette problem, det kan kanskje bidra til å fjerne endel frykt og ubegripelse. Problemet er tosidig: Först selve okkupasjonsoppløsningen med tyskernes avreise, dernest igangsettelsen av et normalt statsmaskineri. Men de to ting griper så meget inn i hverandre at vi behandler dem under ett. Derimot vil overgangen arte sig forskjellig alt etter de begivenheter som går umiddelbart foran krigens ophør. Vi regner med to alternativer: A) Det blir ikke på ny krig på Norges jord mellom Norge og dets allierte på den ene side og tyskerne på den annen. B) Norge blir etter slagmark i verdenskrigen.

Vi tar först alternativ A: Det vil da bli sluttet våbenstillstand i London med én overenskomst for hvert land som er i krig med Tyskland, altså én mellom den norske regjering og tyske befullmektigede representanter. De viktigste punkter vil være:

- 1) Tyskerne nedlegger våbnene og deponerer dem til fastsatt tid på fastsatte steder.
- 2) Evakueringen av tyskerne skal straks påbegynnes og være fullbragt innen en bestemt frist.
- 3) Den tyske militære øverstbefalende skal ved dagsbefaling til troppe-ne og ved opslag på tysk overalt i landet underrette troppene om våbenstillstanden, likesom denne meddeles på et fastsatt tids-punkt skal gis i kringkastingen, overenskomsten leses opp og officerer og mannskaper beordres til å gjennemføre den.
- 4) Terboven skal beordre og i kringkastingen og ved opslag kunngjøre at han har beordret de "konstituerte" til å fratre (de er jo ansatt av ham).
- 5) Kringkastingen skal straks overgis til visse nærmere angitte nord-menn.

Forutsetningen er naturligvis at England og Amerika har et slikt kvelertak på Tyskland at tyskerne intet valg har. En del av dette kvelertak vil bestå i at norske, engelske og amerikanske flåte-enheter krysser utenfor den norske kyst, og at fly- og troppe-enheter landsettes og kan utføre polititjene ste, særlig på de steder hvor våbnene skal innleveres. Evakueringen er naturligvis et vanskelig problem, men engelskmennene klarte dog å evakuere 335.000 mann fra Dunkerque på få dager under bomber og granater, så det skulde kunne gå forholdsvis fort. Det bør samtidig med våbenstillstanden sluttet en overenskomst med Sverige om at avvebnede tyske tropper kan reise gjennom Sverige med jernbane og på landeveiene (skjønt bilene bør vi jo i størst mulig utstrekning beholde). Fri passasje med jernbane fra Narvik, Trondheim, Kongsvinger og Halden må tilstås. Dessuten må all norsk og tysk tonnasje i Norge settes inn og norsk tonnasje sendes over fra England snarest. Litt uro blir det nok, men tyskernes lyst til å slåss blir antagelig sterkt redusert når de får vite at krigen er slutt, den har vel blitt særlig stor.

Den videre utvikling tenker vi oss slik: Kongen griper personlig inn. I en mundlig prøklamasjon som overføres fra London gjennom den norske rikskringkasting gir H.M. meddelelse om våbenstillstanden, og anmoder visse nordmenn, som han navngir og som holder seg i Norge, om å tre til som riksråd, og bemyndiger dem til å styre landet med absolutt myndighet på hans vegne til han kommer hjem, idet han samme dag tiltreer hjemreisen. Samtidig bør H.M. kunne meddele at

regjeringen Nygaardsvold har innlevvert sin avskjedsansökning, at ansökningen er innvilget og at nytt stortingsvalg vil bli holdt snarest mulig, senest innen 60 dager. Politimesteren i Oslo gjeninnsettes straks i sitt embede, og får i opdrag å garantere de "konstituerte"s og quislings sikkerhet. Alle andre som sitter i embeds- eller tjenestemannsstillinger beordres til inntil videre å bli på de plasser de i øieblikket innehar og til å følge ordrer fra det midlertidige styre.

Litt tumulter med quislingene blir det nok, men hovedregelen bør være at de alle skal stilles for våre lovlige domstoler og dømmes etter sine gjerninger.

Alternativ B: Norge blir etter slagmark i verdenskrigen. Det kan tenkes at en norsk-engelsk-amerikansk offensiv settes inn i Norge og at tyskerne drives ut med makt. I så fall vil lovlig styre inntre i landet etterhvert som landet blir renset for tyskere som faller, flykter eller blir tatt til fange. Alle quislinger blir etterhvert arrestert.

II.

Når kongen er kommet hjem etter våbenstillsstanden (alternativ A) styrer han med det i proklamasjonen fra London opnevnte riksråd inntil det nye storting er trått sammen. Riksrådet stiller så sine plasser til kongens disposisjon. Kongen henvender sig til den mann som han anser egnet til å danne en regjering som har stortingets og folkets tillid, og vi har dermed på ny en konstitusjonell regjering. Vi skulle ta meget feil om ikke mennene til denne regjering er å finne blandt administrasjonsrådets medlemmer.

Vi er klar over at mange sysler med tanken om at vår statsforfatning bør revideres. Men la oss endelig være varsom med å gjøre operative inngrep i en så omfendtlig mekanisme som et statsmaskineri er. Det er ikke papirkonstitusjoner og papirreformer vi trenger, eller minst reformer som går i diktatorisk retning. Vi har nu fått se hvad diktaturstyrede mennesker kan drive det til i retning av rot, overadministrasjon, forfengelighet, vilkårlighet, løgn, tvang, misbruk og mishandling av mennesker. Det kan nok trenges forbedringer i vår demokratiske statsmekanisme som i alle andre mekanismer. Utviklingen er kontinuerlig. Men det vilde være en ulykke å sparke ben under alt det gode på grunn av visse iøinefallende svakheter. Meget kan opnås f. eks. ved endringer i Stortingets forretningsorden (saksbehandlings-systemet), valgmetoden, partistyrenes adgang til å øve direkte innflytelse i regjering og storting, etc. Kanskje kan også de politiske partiens antall begrenses. Men folkesuverenitetens prinsipp, d.v.s. folkets rett til gjennem sine valgte representanter å kontrollere de styrende (regjeringen) og holde dem ansvarlig både politisk og juridisk må ikke rokkes. Slike foranringer må imidlertid tvinge sig frem ved sin egen vekt når tiden er moden. Hvis vi er like utålmodige som tyskerne og snur op ned på samfundet i løpet av kort tid fordi vi absolutt vil se resultatet selv i vår levetid, da blir resultatet alltid dårlig. Det står dårlig til med menneskene i Tyskland idag. Tenk også på Frankrikes historie. I de siste 151 år har landet hatt ikke mindre enn 13 statsforfatninger, onhyggelig utarbeidet og trykt i mange paragrafer. Alle 13 har vært like dårlige, til tross for at franskmenne har skarpe hoder. En statsforfatning må vokse organisk og langsomt som en eik som står i god og hjemlig jord, og som står trygt i all slags vær. Den kan stelles godt så den stadig nærmer seg det formfullendte, men skamferes må den ikke. Det som vokser langsomt blir solid. Det som vokser - eller bygges - hurtig, blir sprødt og

Vend.

löst og tåler ingen påkjenning. Derfor skal vår innstilling være å bygge videre på det verk som våre forfedre har arbeidet på i 1069 år og som alltid har hvilt på dette at folket var høyeste instans. Derfor skal den første politiske handling i et fritt Norge være at folket går til valgurnen. Forbedringene i statsmekanismen skal så følge litt etter litt. Efter vår beste overbevisning bør retningslinjen være at Stortinget litt etter litt gir slipp på den andel i den utøvende makt som det i den siste menneskealder har tiltatt sig. Den utøvende makt skal være i regjeringeskabinetet, d.v.s. hos "Kongen i statsråd". Endel saker bør også kunne avgjøres av statsministeren og fagministeren i fellesskap. Stortinget skal først og fremst ha den kontrollerende makt. For også på den lovstiftende mакts område bør stortinget vise resignasjon og ikke uten i sjeldne undtagelsestilfeller gjøre vedtak i lovs form som ikke bæres fram av regjeringen. Og selv den bevilgende myndighet må stortinget utøve slik at det ikke desavouerer regjeringen. Samarbeide mellom regjering og storting er løsenet, ikke jalousi og antagonisme. Alt dette er mulig, det henger sammen med velgernes forhold til de personligheter som ifølge det naturlige utvalg blir ledende i politikken. Velgerne må mere enn tidligere stemme på mannen, ikke på det upersonlige parti eller det mer eller mindre svevende parti-program. På dette grunnlag kan en regjering bli sterkt. Kontrollen på folkets vegne utøver stortinget. I stortingssalen skal folkets frie kritikk over de styrende komme fram. Der skal regjeringen stå til rette. Har den ikke lenger stortingets tillid må den gå av. Har den forbrutt sig må den for riksrett.

Blir Norge på ny krigsskueplass og overgangsperioden kommer til å arte seg som under alternativ B tenkt, vil styret i de etterhvert gjenerobrede landsdeler overtas av de militære myndigheter i samarbeide med den civile administrasjon, og når landet er befridd for tyskere vil valg kunne holdes og statsmaskineriet komme igang på samme måte som ovenfor antydet.